

پیر آزاری و غفلت از سالمندان

تأليف

موی جوی کونین

سوران ک. تومیتا

مترجم

دکتر محمد صمدانی فرد

دکتر سید حسین صمدانی فرد

ویراستار

سنوده صحرایی

کتاب ارجمند

سرشناسه: کوئین، مری جوی. Quinn, Mary Joy.

عنوان و نام پدیدآور: پیرآزاری و غفلت از سالمندان / تألیف مری جوی کوئین، سوزان ک.

تومیتا؛ مترجم محمد صمدانی فرد.

مشخصات نشر: تهران: کتاب ارجمند: نسل فردا: ارجمند، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری: ۲۳۲ ص. رقمی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۶۸۹-۶۰-۰

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: عنوان اصلی: Elder abuse and neglect: causes, diagnosis, and intervention strategies, 2nd. ed, c1997.

موضوع: سالمندان - ایالات متحده - سوء استفاده، سالمندان - ایالات متحده - خدمات

اجتماعی، سالمندان - ایالات متحده - سوء استفاده - خدمات

شناسه افزودن: تومیتا، سوزان کی. Tomita, Susan K. صمدانی فرد، محمد، ۱۳۲۵ - مترجم

رده‌بندی کنگره: ۱۳۸۸ پ ۹ ک ۹۶۶۲۶/۳ HV

رده‌بندی دیویی: ۳۶۲/۶

شماره کتابشناسی ملی: ۲۰۴۹۳۸۸

مری جوی کوئین، سوزان ک. تومیتا

پیرآزاری و غفلت از سالمندان

مترجم: دکتر محمد صمدانی فرد

ناشر: کتاب ارجمند (با همکاری انتشارات ارجمند و نسل فردا)

ویراستار: سوده صحرایی، صفحه‌آرایی: پرشور قدیم‌خان، طراح جلد: احسان ارجمند

چاپ: افرنک، صحافی: نوین

چاپ اول، ۱۶۵۰ نسخه ۱۳۹۰

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۶۸۹-۶۰-۰، بهای: ۴۵۰۰ تومان

www.arjmandpub.com

این اثر، مشمول قانون حمایت مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۶۸ است.

هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مؤلف (ناشر) نشر یا پخش یا عرضه

کند مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

مرکز پخش: انتشارات ارجمند

دفتر مرکزی: تهران بلوار کشاورز، بین خیابان کارگر و ۱۶ آذر تلفن ۸۸۹۷۹۵۴۴ ۸۸۹۷۷۰۰۲

شعبه اصفهان: دروازه شیراز، خیابان چهارباغ بالا، پاساژ هزارجریب تلفن ۶۲۸۱۵۷۴-۰۳۱۱

شعبه مشهد: خ. احمدآباد، پاساژ امیر، طبقه پایین، کتاب دانشجو تلفن: ۸۴۴۱۰۱۶-۰۵۱۱

شعبه بابل: خیابان گنج‌افروز، پاساژ گنج‌افروز تلفن ۲۲۲۷۷۶۴-۰۱۱۱

شعبه رشت: خیابان نامجو، روبروی ورزشگاه عضدی تلفن ۳۲۲۲۸۷۶-۰۱۳۱

شعبه ساری: خ. دریا - مجتمع علوم پزشکی - کتب پزشکی ارجمند تلفن: ۹۱۱۲۱۷۴۰۰۹

مقدمه

پدیده آزار و غفلت در سالمندان به شدت و حدت موجود در جوامع صنعتی غربی، در طول تاریخ بشر بی سابقه بوده است. دلیل به وجود آمدن این پدیده، برخورداری از پزشکی مدرن و افزایش متوسط سن افراد است. در سابق اگر فردی قادر بود که از همه بلاهای جوی، جسمی و بیماری‌ها جان به در برد و به سنین بالا برسد به وی پیر خردمند گفته و مورد احترام بود، زیرا خرد او که توانسته بود باعث درازی عمر شود مورد ستایش قرار می‌گرفت و بقیه افراد برای رسیدن به سنین بالا احتیاج به نصایح و اندرزهای پیرخردمند داشتند.

متأسفانه همه چیز در حال تغییر است، به عنوان مثال تعداد سالمندان با این‌که رو به افزایش است، آن‌ها نه تنها مورد احترام و تکریم نیستند بلکه به دلایل زیادی مورد بی‌مهری و حتی آزار و غفلت قرار می‌گیرند. اگر تصور شود که تا ۳۰ سال دیگر نصف جمعیت آمریکا در دوران سالمندی بسر خواهند برد، بر هم خوردگی هرم سنی و در نتیجه تغییرات اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و پزشکی را می‌توان حدس زد. با افزایش سن افراد، تقاضاهای جدیدی در اجتماع به وجود می‌آید که هیچ جامعه‌ای آمادگی برخورد با آن را در طول تاریخ نداشته است و چون موضوعی جدید است به صورت ناهنجار با آن برخورد می‌شود. متقابلاً سالمندان که دوران جوانی و میانسالی را گذرانیده‌اند، هم، آمادگی زندگی با شرایط جدید را نداشته و ایشان هم گاهی با اطرافیان و محیط بصورت ناهنجار برخورد می‌کنند و دو طرف این قضیه آگاهی‌های لازم را جهت برخورد با این پدیده نداشته و در فکر تولید فرهنگی جدید هستند.

صنایع غذایی، پوشاک و پزشکی در جوامع غربی از کودک‌گرایی به پیرگرایی در حال تغییر هستند. افزایش چشمگیر مراکز نگهداری و مراقبت از سالمندان و بیمارستانهای مخصوص به آن‌ها، جامعه ناآماده را دچار سردرگمی و ترس کرده است. اگر متوسط سن افراد در اول قرن بیستم در آمریکا نزدیک ۵۰ سال بود، اکنون به ۸۰ سال نزدیک است و افزایش جمعیت این گروه سنی در نهایت باعث افزایش سالمندان می‌شود که جامعه قدرت برخورد با این تعداد از افراد مسن را نه تنها در سطح کلان بلکه در سطح خرد نیز ندارد.

واقعیت‌های تلخی در اثر افزایش سن و تعداد سالمندان گریبان جوامع را گرفته و متأسفانه راه کارهایی منطقی برای برخورد با آن‌ها موجود نیست. خواننده محترم ممکن است تصور کند که این یک پدیده غربی است و جوامع غیر غربی دچار این بحران‌ها و ناهنجاری‌ها نخواهد شد. در صورتی که این‌طور نیست، همان‌طور که صنعت و پزشکی در جوامع رشد می‌کنند، تعداد سالمندان نیز افزایش خواهد یافت و کلیه معضلات، مسائل و ناهنجاری‌ها رابه‌دنبال خواهد آورد. اگر اطلاع داشته باشید که سالمندان زن در ژاپن بیشترین تعداد خودکشی را بخود اختصاص داده‌اند متوجه می‌شوید که حتی جوامعی که به بنیاد خانواده احترام می‌گذارند نیز دچار این بحران هستند. اگر تصور کنیم که جامعه مسلمان شیعه مملکت ما، دچار این مسئله نیست، چشم خود را بسته‌ایم و حاضر نیستیم با دینی باز به مسئله‌ای که ممکن است در زمان حال آن‌قدر مشکل‌زا نباشد ولی در آینده مسئله ساز خواهد بود نگاه کنیم.

علیرغم استحکام بنیادهای خانواده در ایران و احترام موجود برای سالمندان، به دلیل این‌که هنوز مسئله حل نشده است نمی‌توانیم واقعیت‌ها را کتمان کنیم تا زمانی‌که مسئله شدت بگیرد و دیگر قادر باشیم که با آن به‌صورت منطقی برخورد کنیم.

زمانی‌که تحصیلات خود را در رشته پیری‌شناسی در آمریکا در سال ۱۹۷۸ آغاز کردم با یکی از اساتید خود بحث مقایسه‌ای جامعه ایران و آمریکا را داشته و به شدت از نوع برخورد آمریکایی‌ها به دلیل ضعف ارزش‌های خانوادگی و اجتماعی آن‌ها انتقاد می‌کردم. ایشان در جواب ذکر کردند که تا ۵۰ سال پیش ما هم مثل شما بودیم و افراد مسن در خانواده‌ها مورد احترام بودند و رشته بخصوصی به نام پیری‌شناسی وجود نداشت ولی همه چیز تغییر کرد. افراد از روستاها به شهرها رفته، صنعت جایگزین کشاورزی شد و مالکیت‌ها تغییر شکل دادند، و روابط خانوادگی تحت تأثیر فشارهای اقتصادی و اجتماعی رنگ عوض کرد، و سالمندان یک گروه جدید، جدا از سایر گروه‌های سنی را تشکیل دادند. ایشان ادامه دادند که علیرغم تفاوت‌های ساختاری خانوادگی بین دو جامعه، مسائل سالمندان بسیار شبیه به هم هستند و به من پیشنهاد دادند که بقیه عمرم را برای شناساندن این پدیده در کشورم صرف کنم. ایشان معتقد بودند که رسیدگی به مسائل سالمندان در آمریکا ۵۰ سال دیر آغاز شده و ای کاش این رشته تحصیلی اوایل قرن مورد توجه قرار می‌گرفت. هم اکنون جامعه آمریکا از کمبود پزشک متخصص سرطان (بیماری پیرها)، پرستارهای خانه سالمندان، و تحقیقات در زمینه پزشکی سالمندان رنج می‌برد. در زمینه جامعه‌شناسی، اطلاعات بسیار اندکی در اختیار متخصصین است و کارشناسان این رشته، توانایی طبقه‌بندی سالمندان و برخورد منطقی با افزایش تعداد آنان را ندارند.

قوانین در آمریکا و سایر کشورهای غربی هنوز بستری را برای این پدیده فراهم نکرده و اجباراً از قوانین کودکان در آزار سالمندان استفاده می‌کنند.

مشکلات مرتبط به سالمندان زیاد است، اقدام به نوشتن کتابهایی در زمینه بهداشت سالمندان قدمی بسیار ابتدایی در این زمینه است. بیماریها، مسائل اقتصادی، مسائل اجتماعی، و روابط خانوادگی، می‌توانند سالمندان و اطرافیان آنها را تحت تأثیر قرار داده و روابط را متأثر کند. این کتاب در مورد آزار سالمندان است و مکرراً عرض می‌کنم که منکر این پدیده نمی‌توان شد که پیرآزاری، غفلت و پیرستیزی در جامعه ما وجود دارد البته نه به شدت جوامع دیگر، ولی باید به آن توجه شود. دانشجویان و مددکاران اجتماعی و قانون‌نویسان، مراکز مربوط به نگهداری و خدمات رسانی به سالمندان، بالین‌گران از قبیل روان‌شناسان، روان‌پزشکان و پزشکان متخصص سالمندان (که انشاءالله تعداد آنها در ایران افزایش یابد)، با مطالعه این کتاب به عمق مسئله پی خواهند برد. مسئله پیرآزاری و غفلت را نمی‌توان با بستن چشم و از بین بردن صورت مسئله نادیده بگیریم.

در دنیای سرعت، دیلان مادر بزرگ که طی کردن فاصله بین مبل تا دستشویی برایش جنبه یک مسافرت را دارد، ملاحظه پدر بزرگی که به بیماری آلزایمر دچار است و نمی‌تواند قاشق را به دهان خود هدایت کند و بسیار مسائل دیگر می‌تواند برخورد ما را با این پدرها و مادرها تحت تأثیر قرار دهد. اگر هنوز با این پدیده‌ها روبرو نشده‌اید لطفاً به خانه سالمندان مراجعه کنید و حقایق را ملاحظه فرمایید.

از طرف دیگر سالمندی که سالیان سال تصمیم‌گیرنده بوده و کنترل همه اطرافیان در دست او بود، حال به صورت موجودی که نیاز به کمک دارد می‌تواند موجب مراقب‌آزاری شده و محیط را ناامن کرده و حتی به میزان قابل ملاحظه‌ای موجب اذیت و آزار اطرافیان بشود.

مصرف داروهای مختلف، کاهش تحرک، زوال عقل، عدم توانایی انجام امور روزمره، از دست دادن کنترل اقتصادی و سایر عواملی که در این کتاب مورد بحث و بررسی قرار گرفته، می‌تواند مبانی جدیدی را جهت مطالعه به وجود آورد.

پیرآزاری و غفلت و پیرستیزی یک واقعیت تلخ است که حتی نوشتن راجع به آنها قلب انسان را جریحه‌دار می‌کند. کاهش ارزش‌های انسانی و بی‌توجهی‌ها و نامردمی‌ها، انسان را دچار افسردگی می‌کند. جنگ‌های خانوادگی بر سر ارث در زمان حیات سالمندان و برخوردهای غیرانسانی با آنها، تقاضا برای کمک به خودکشی را افزایش می‌دهد. در آمریکا گاه سالمندان (در صورت ناتوانی جسمی) اقدام به خودکشی می‌کنند و در

نوشته‌های بجامانده از آن‌ها مطالبی را می‌توان پیدا کرد که حاکی از کاهش ارزش‌های انسانی است. کم رنگ شدن روابط خانوادگی و افزایش فشارهای اقتصادی سبب به آتش کشیدن خانه سالمندان توسط افراد فامیل در آمریکا است.

مترجم آرزو دارد قبل از اینکه ما هم دچار مسائل بحث شده در این کتاب شویم، قوانینی را وضع کنند که بتوانند سالمند و مراقب را تحت پوشش قرار دهند و سازمان‌هایی به وجود آید که بتوانند حقوق سالمندان و مراقبین را تعیین کرده و نسبت به اجرای آن کوشا باشند.

دکتر محمد صمدانی فرد

www.ketab.ir

فهرست

بخش اول: طرح مسئله ۱۱

فصل اول: پیر شدن و بد رفتاری با سالمندان ۱۳

یک مشکل پنهانی ۱۴

ظهور سالمند آزاری ۲۱

خلاصه ۳۰

فصل دوم: قربانیان و آزارگران آنها ۳۲

فصل سوم: انواع بد رفتاری با سالمندان ۳۵

مقدمه ۳۵

بد رفتاری جسمی ۳۸

مرگ ۳۹

مرگ ۴۲

غفلت جسمی ۴۲

تغذیه‌ی ناکافی ۵۳

سندرم‌های احتکار و سواسی - جبری ۶۰

سوء رفتار و غفلت از دیدگاه روانشناسی ۶۲

نشانه‌های سوء رفتار و غفلت توسط خانواده یا مراقب ۶۸

موقعیت‌های پرخطر ۶۹

خلاصه ۷۱

فصل چهارم: چرا سالمند آزاری اتفاق می‌افتد ۷۳

۱. مروری دوباره بر مفهوم سالمند وابسته ۷۵

۲. مراقب پراسترس ۷۶

مفهوم ریشه‌ای مراقب پراسترس ۷۷

۳. خشونت آموخته شده ۹۲

۴. آزار دهنده ناتوان ۹۷

۵. نگرش‌های اجتماعی دخیل در سالمندآزاری ۱۰۳

بخش دوم: تشخیص و مداخله ۱۰۹

فصل پنجم: مرحله‌ی تشخیص ۱۱۱

طرح EADI ۱۱۱

آمادگی برای نخستین ملاقات: ۱۱۹

برنامه‌ریزی پرونده ۱۱۹

نخستین ملاقات ۱۲۳

خلاصه ۱۳۴

فصل ششم: مرحله‌ی تشخیص ۱۳۵

پروتنکی برای مصاحبه ۱۳۵

مصاحبه با بیمار ۱۴۴

نگرانی‌های بیمار: «شما که به کسی نمی‌گویید، می‌گویید؟» ۱۶۵

فصل هفتم: مرحله مداخله: مداخله در بحران ۱۶۷

درمان، مسائل و بحران‌ها ۱۶۷

عوامل تأثیرگذار در مداخله‌ها ۱۶۷

خلاصه‌سازی مصاحبه ۱۸۰

تشخیص ۱۸۱

پاتولوژی آزار رسان ۱۸۱

مداخله در شرایط بحرانی ۱۸۲

فصل هشتم: مراحل مداخله و درمان ۱۹۰

انواع مدل‌های درمانی ۱۹۰

روش‌های مشاوره‌ای در درمان کوتاه مدت ۱۹۰

مواجهه با سالمندآزار ۱۹۵

مؤخره ۲۱۸

منابع ۲۲۱